

Lov- og Parlamentssekretariatets notat af 23. februar 2000 om grundlovens og nævnslovens bestemmelser om inddragelse af Folketinget og Det Udenrigspolitiske Nævn i forbindelse med regeringens udenrigspolitiske beslutninger

1. Baggrund

I et brev af 9. februar 2000 til Folketingets Internationale Afdeling har formanden for Det Udenrigspolitiske Nævn, Helle Degn, på opfordring af flere af Nævnets medlemmer anmodet om, »at Folketingets administration udarbejder en redegørelse for grundlovens og nævnslovens bestemmelser om inddragelsen af Folketinget/Det Udenrigspolitiske Nævn i forbindelse med regeringens udenrigspolitiske beslutninger.

I tilknytning hertil bedes redegjort for, hvorledes disse bestemmelser for eksempel forholder sig til den af regeringen fulgte fremgangsmåde i sagen om de 14 EU-stats- og regeringschefers erklæring af 31. januar 2000 om den fælles aktion i tilfælde af dannelse af en østrigsk regering med deltagelse af partiet FPÖ.«

2. De relevante bestemmelser i grundloven og nævnsløven

Den relevante bestemmelse i grundloven er § 19, der lyder således:

»§ 19. Kongen handler på rigets vegne i mellemfolkelige anliggender. Uden Folketingets samtykke kan han dog ikke foretage nogen handling, der forøger eller indskrænker rigets område, eller indgå nogen forpligtelse, til hvis opfyldelse Folketingets medvirken er nødvendig, eller som i øvrigt er af større betydning. Ej heller kan kongen uden Folketingets samtykke opsigte nogen mellemfolkelig overenskomst, som er indgået med Folketingets samtykke.

Stk. 2. Bortset fra forsvar mod væbnet angreb på riget eller danske styrker kan kongen ikke uden Folketingets samtykke anvende militære magtmidler mod nogen fremmed stat. Foranstaltninger, som kongen måtte træffe i medfør af denne bestemmelse, skal straks forelægges Folketinget. Er Folketinget ikke samlet, skal det uophørligt indkaldes til møde.

Stk. 3. Folketinget vælger af sin midte et udenrigspolitisk nævn, med hvilket regeringen rådfører sig forud for enhver beslutning af

større udenrigspolitisk rækkevidde. Nærmere regler om Det Udenrigspolitiske Nævn fastsættes ved lov.«

De nærmere regler om Det Udenrigspolitiske Nævn er fastsat i lov nr. 54 af 5. marts 1954 om Det Udenrigspolitiske Nævn. Den bestemmelse, der er relevant i denne sammenhæng er § 2, hvori det hedder:

»§ 2. Forud for enhver beslutning af større udenrigspolitisk rækkevidde rådfører regeringen sig med Nævnet, der i øvrigt har til opgave med regeringen at drøfte sager af betydning for landets udenrigspolitik og at modtage oplysninger fra regeringen om udenrigspolitiske forhold.«

3. Regeringens pligt til at indhente Folketingets samtykke i visse tilfælde

Som det fremgår af grundlovens § 19, stk. 1, er udgangspunktet, at kongen (dvs. regeringen) »handler på rigets vegne i mellemfolkelige anliggender.« I forbindelse med foretagelsen af følgende handlinger er denne kompetence dog undergivet den begrænsning, at Folketingets samtykke skal indhentes (forud for handlingen), jf. § 19, stk. 1 og 2:

- 1) Handlinger, der indskrænker eller forøger rigets område.
- 2) Indgåelse af forpligtelser, til hvis opfyldelse Folketingets medvirken er nødvendig.
- 3) Indgåelse af forpligtelser, som i øvrigt er af større betydning.
- 4) Opsigelse af mellemfolkelige overenskomster, som er indgået med Folketingets samtykke.
- 5) Anvendelse af militære magtmidler mod nogen fremmed stat, bortset fra forsvar mod væbnet angreb på riget eller danske styrker. I sidstnævnte fald skal de trufne foranstaltninger straks forelægges Folketinget.

Forståelsen af grundlovens § 19, stk. 1 og 2, er beskrevet indgående i den statsretlige litteratur. Der kan således henvises til »Danmarks Riges grundlov med kommentarer«, redigeret af